

An Investigation Into the Relationship Between Citizenship Perceptions, Political Contributions and Political Interests of Primary and Social Studies Teachers

Erdal YILDIRIM¹, Turgay ÖNTAŞ², Şule EGÜZ³

Received: 15 January 2018, Accepted: 10 October 2018

ABSTRACT

One common thread which binds us all together equally is citizenship, and citizenship is founded upon social interaction and relationships in the context of both social consciousness and societal roles. Accordingly, the principal aim of this study is to examine the relationship among classroom and social studies teachers' perception of citizenship (liberal citizenship, republican citizenship, and global citizenship), their political interests, and their level of civic engagement. The sample of this study, which used the relational screening model, was created using convenience sampling (a type of non-probability sampling); in line with this technique, the sample was comprised of 183 classes and 202 social studies teachers. The data from the study was gathered using three separate data collection tools and it was analyzed in two distinct stages. In the first stage, normality tests were used to determine the normality of the sample data, while in the second stage, the sub-problems of the main research problem were analyzed. While there was no significant difference found in social studies and classroom teachers' level of civic engagement when controlling for both their sex and their area of expertise, a significant difference in the context of both their perception of citizenship and political interests was encountered.

Keywords: Social Studies, Citizenship, Civic Engagement, Political Interests.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Political consciousness is an important prerequisite of civic engagement and must not be limited solely to the act of voting, as it is a cornerstone of democracy; it has been observed that focusing on the importance of civic engagement, raising students' awareness of its value, and creating practical opportunities to apply it to their daily lives during the educational process will organically bring about a student populace eager to engage in the civic life of their school (Kuş, Tarhan, 2016) and create individuals who are politically aware and more likely to actively engage in the civic life of their community and country (Delli Carpini and Keeter, 1996; Milner, 2002).

Method

Accordingly, the principal aim of this study is to examine the relationship among classroom and social studies teachers' perception of citizenship (liberal citizenship, republican citizenship, and global citizenship), their political interests, and their level of civic engagement. The sample of this study, which used the relational screening model, was created using convenience sampling (a type of non-probability sampling); in line with this technique, the sample was comprised of 183 classes and 202 social studies teachers.

Results

In this study, there was no significant difference found in social studies and classroom teachers' level of civic engagement when controlling for both their sex and their area of expertise, but a significant difference in the context

¹ Assist. Prof. Dr., Aksaray University, Faculty of Education, erdal.yildirm@gmail.com

² Assist. Prof. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit University, Ereğli Faculty of Education, turgayontas@gmail.com

³ Assist. Prof. Dr., Inonu University, Faculty of Education, suleeguz@gmail.com

of both their perception of citizenship and political interests was encountered. The mission of teachers to specify and establish (without taking grade level or the sex of students into account) how they will educate students regarding political processes, how the same students can change society, and how they can effectively use their influence in the political arena is among the goals of political education in schools.

Discussion

While social studies and classroom teachers were seen to be strongly oriented toward liberal citizenship, in terms of the varying aspects of civic engagement, the highest average was found in the dimension of politics at the fundamental level. In addition, in the category of teachers' perceptions of citizenship, there was a pronounced positive correlation between their republican and global citizenship averages and their high-level civic engagement and political interests. Teachers' perceptions of citizenship, political views, and educational backgrounds were all factors that affected how they taught active and democratic citizenship. It is common knowledge that in Turkey, social studies classes are usually taught using task-based, passive activities focusing on civic education. The underlying causes that account for this widespread conception of citizenship among teachers include a dominant ideology in society which emphasizes republican, nationalist, and task-oriented citizenship and their educational backgrounds which lead them to conceive of citizenship as a personal responsibility to oppose the government (Ersoy, 2014).

Conclusions and Discussion

The main political aim of school and education is to raise good citizens; this is the end goal of political, democratic, and citizenship education alike. In a sense, awareness of the rights and responsibilities that citizenship entails is dependent on people experiencing their effects and influences in a practical way and internalizing them during the educational process. Social studies lessons in elementary and middle schools, led by social studies teachers, undertake this daunting task. The political learning process for most people is not planned, that is to say they get most of their political information, views, and attitudes from family members, friends, and mass media. Unofficial political education is also present in schools. School can help citizens understand political events and, at the same time, affect the roles that they will undertake as citizens. Through the medium of the school system, children are introduced to concepts and phenomena such as political systems, parties, and leaders, while courses designed to impart awareness of topics related to politics like history, geography, and citizenship are often able to host lively debates on important issues.

Through the medium of schools, educational systems not only function as tools to socialize students and get them engaged in civic life; with the proper school climate, they also foster a feeling of togetherness between students and teachers and influence everything from modes of communication and interaction to the seating arrangements in classrooms. It has been observed that when social issues are readily understood by students, this understanding increases their level of awareness and/or comprehension of different political perspectives, allows them to formulate logical arguments on these subjects, and reinforces their understanding of the basics of civic engagement. Put another way, both schools and the educational services found in schools possess political leanings and functions (Dağ, Sözer, and Sel, 2015).

The ability of individuals to set priorities in their civic lives and gain a fundamental understanding of political views, from elementary school to higher education, is dependent on the practical opportunities they have to put these ideas into action in their present social studies lessons and in future lessons as well. Additionally, it has been observed that extracurricular activities increased students' participation rates and interest in civic engagement and understanding of politics (Gardner et al., 2008; Glanville, 1999). In this study, social studies and classroom teachers' experiences were once again found to be important factors in determining their civic engagement and political interests, while the variable of graduation (i.e. which college they graduated from) was not a determining factor in their perception of citizenship, civic engagement, and political interests. It is generally assumed that the efficacy of teachers' efforts to provide education regarding democracy in schools is dependent on students' classroom discussions about current events (Patrick, 2003). Another influencing factor is teachers' awareness of the events being discussed and their directly proportional efforts to bring these subjects up in class; this ability has been shown to develop students' natural affinity for democratic values such as equality, freedom, human rights, and self-control (Levitt and Longstreet, 1983).

Harwood (1992) observed that in social studies lessons, students who tackled political topics in class discussions were affected positively as they became more aware of politics in general; these discussions also gave them the opportunity to express themselves and join debates in a constructive learning environment. The curriculum for citizenship and civics classes is, by itself, insufficient in terms of developing students who are politically aware, and it is important that they become familiar with and able to put forth suggestions regarding political concepts, topics, structures, and systems through the use of classroom discussions and debates (Glickman, 1998). This study found that social studies and classroom teachers' personal views and perceptions of citizenship were an important predictor of both their civic engagement and their political interests.

Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatandaşlık Algıları, Politik Katımları ve Politik İlgileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Erdal YILDIRIM¹, Turgay ÖNTAŞ², Şule EGÜZ³

Başvuru Tarihi: 15 Ocak 2018, **Kabul Tarihi:** 10 Ekim 2018

ÖZET

Herkes tarafından paylaşılan tek kimlik unsuru vatandaşlık olmakla beraber toplumsal etkileşim ve ilişkiler çerçevesinde kurulmaktadır. Bu çalışmanın da başlıca amacı sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık algısı (liberal vatandaşlık, cumhuriyetçi vatandaşlık ve küresel vatandaşlık), politik ilgi ve katımları arasındaki ilişkiyi incelemektir. İlişkisel tarama modeline dayanan bu çalışmanın örnekleme seçkisiz olmayan örnekleme tekniklerinden uygun örnekleme tekniği ile belirlenmiş olup çalışmanın örneklemini 183 sınıf ve 202 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Çalışmanın verileri üç ayrı veri toplama aracı ile toplanmıştır. Verilerin analizi ise temel olarak iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada normallik testleriyle verilerin normalliği sınanmış, ikinci aşamada ise çalışmanın alt problemleri analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin alan ve cinsiyet değişkenine bağlı politik katımlarında anlamlı bir farklılık bulunmazken, vatandaşlık algısı ve politik ilgilerinde anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Vatandaşlık, Politik Katılım, Politik İlgi.

1. Giriş

Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık bilgisi düzeyleri, hem öğretmenlik hem de vatandaş rolü açısından önemlidir. Etkili vatandaşlık rollerinin öğrencilere kazandırılması, günümüzde birlikte yaşama kültürünün önceliklerinden biridir. Demokratik bir ülkenin ya da ulus devlet içerisinde yer alan bireylerin sosyal sınıf, cinsiyet, din, ırk gibi farklı ve birbiriyle kesişen kimlik unsurları bulunmaktadır. Ancak var olan farklılıklara rağmen herkes tarafından eşit olarak paylaşılan tek kimlik unsurunun vatandaşlık olduğu belirtilmektedir (Bakioğlu ve Kurt, 2009). Vatandaşlık, sosyal devlet anlayışını benimsemiş ulus-devletler için yaşamsal bir öneme sahiptir. Nitekim vatandaş olmanın gereğinden habersiz olanlar, ulus bilincine ulaşamazlar (Tansi, 2010). Bu bağlamda vatandaşlık, bireylerin ya da sosyal grupların ortak çıkarları için hak ve sorumlulukları ortaya koyan sosyo-politik bir üyeliştir (Turner ve Hamilton, 1998).

Tarihsel açıdan çok çeşitli meşruiyet türleri olmasına karşın, günümüz dünyasında meşruluğun tek ciddi kaynağı demokrasidir (Fukuyama, 2012). Demokratik bir ülkenin ya da ulus devlet içerisinde yer alan bireylerinin sosyal sınıf, cinsiyet, din, ırk gibi farklı ve birbiriyle kesişen kimlik unsurları bulunmaktadır. Vatandaşlık kavramı, etimolojik olarak Antik Yunan'daki şehir devletlerini işaret eden "cite" ya da "city" kelimesinden türetilmiş, şehir devletine aidiyeti belirten "citizen" ya da "citoyen" sözcüğünden doğmuştur (Boineau, 1998). Bu kavram, vatanın herkese ait olduğu bilincini yaratabilmek, özne-birey tiplemesini oluşturabilmek ve demokrasi kuramının temelini oluşturan siyasal eşitlik ilkesine işlerlik kazandırabilmek gibi amaçlar doğrultusunda ortaya atılmıştır.

Modern, liberal demokratik bir ülkede olması gereken çağdaş, katılımcı, eşit bireylerden oluşan bir siyasal toplum yaratmaktır ve ancak böyle bir toplumun fertlerinin gerçekten birer "vatandaş" olması beklenir (Güzel-Polat, 2011). Cumhuriyetçi gelenekte vatandaşlık birleştirici ve bütünleştiricidir; bir vatandaşın yaşadığı topluma bağlı olup, yurdunu sevmesi ve görev bilincini kazanmış olması gerekmektedir (Bilgin, 1998; Dagger, 2002; Davies, 2006a; Jones ve Gaventa, 2002; Jochum, Pratten ve Wilding, 2005; Kaya, 2013; Nelson ve Kerr, 2006). Liberal vatandaşlık modelinde ise öncelik vatandaşlık haklarıdır (Durgun, 2010; Gibney, 2013; Hvinden ve Halvorsen, 2001; Schuck, 2002). Günümüzde küresel ölçekte yaşanan bütün gelişmeler, kaçınılmaz olarak ulus-devletlerin egemenliklerini zaafa uğratmakta; bu ise, vatandaşlığın hem katılımcı hem de hak ve özgürlükler boyutunda yeni açılımlar yaratmaktadır (Halstead ve Pike, 2006; Kurt, 2006). Bu durum, vatandaşlık kavram ve uygulamalarını

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, erdal.yildirm@gmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, turgayontas@gmail.com

³ Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Ecevit Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, suleeguz@gmail.com

değişime uğratmaktadır (Gürdoğan-Bayır, Göz ve Bozkurt, 2014; Hobbs ve Chernotsky, 2007; Katzarska-Miller, vd. 2012).

Vatandaşlık gerek bilinç, gerekse roller bağlamında toplumsal etkileşim ve ilişkiler çerçevesinde kurulmaktadır (Caymaz, 2007). Özellikle okul ve sınıf ortamında ise öğretmenler, öğrencilerin etkin vatandaşlık davranışları kazanmalarında önemli bir rol üstlenmektedir. Vatandaşlık erdemlerinin de çocuklara kazandırılması için okullardaki eğitim biçiminin ve ders işleniş şeklinin eleştirel ve bağımsız düşünmeyi teşvik etmesi yanında, okulların aynı zamanda bu erdemlerin yaşanacağı ve uygulanacağı sosyal ortamları oluşturması da önemlidir (Tok, 2014). Bu bağlamda Starkey ve Osler de (2006) öğretmenlerin vatandaşlık eğitimi verirken üzerinde önemle durmalarını gerektiren altı faktör olduğunu öne sürmüşlerdir. Bunlar; küresel adaletsizlik ve eşitsizlik, küreselleşme ve göç, soğuk savaşın sona ermesi, anti demokratik ve ırkçı eylemler, siyasal katılıma olan ilgi ve gençliğin siyasete olan ilgisizliği olarak sıralamışlardır. Dolayısıyla özellikle vatandaşlık eğitimi vermekle görevlendirilmiş olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin demokrasi, özgürlükler, insan hakları ve siyasal katılım gibi konularda yeterli bilgi birikimine sahip olmalarının yanı sıra bu bilgileri sınıf ortamına ve günlük hayatlarındaki davranışlarına da yansıtarak iyi bir vatandaş olarak öğrenciye model olması önemlidir. Çünkü öğretmenlerin genel kültürü, niteliği ve tutumu öğrenciler üzerinde belirleyici etkiye sahiptir (Ersoy, 2007; Gemalmaz, 1987; Göl, 2013; Güven, 2008; Kılınç, 2013; Koçoğlu, 2013; Saban, 2000; Yıldırım, 1994).

Toplum hayatına uyum sağlama yani sosyal davranış kurallarının gerekli kıldığı benliği, kişiliği kazanma eğitimle olur. Eğitim, kişinin iyi bir insan, iyi bir vatandaş olarak yetişmesi amacıyla yapılan ve onda var olan yeteneklerin işlenmesi suretiyle, toplumun istediği davranış değişikliklerini gerçekleştirme faaliyetidir (Çiftçi, 2008). Demokrasilerde vatandaşlık için yapılan eğitimin ortak amacı, katılmayı öğrenmek ve öğretmektir (Sarıbay ve Ögün, 1999). Demokrasinin eğitim kurumlarında bir yaşam biçimi olması, okul, yönetici, öğretmen, öğrenci ve çevre arasındaki ilişkilerin insan haklarına ve demokrasi ilkelerine uygun olarak işlenmesiyle mümkündür (Bilgen, 1994). Öğretmenin benliğinde ve kimliğinde iz bırakan demokratik kişiliği onun demokratik eğitimcilik ve bilimsel tutum, tavır ve davranışları başta sınıfı ve okulu olmak üzere bütün kuralları ile her yerde ve her yaşantısına yansiyacaktır. Sınıfında ve okulunda demokratik bir yaşantının varlığı öğretmenin kişiliğinin bu yönleri ile ilişkilidir (Ataunal, 2013). Gözütok (1995), düzeyi ve branşı ne olursa olsun her öğretmenin sınıfındaki öğrencileri düşünce, tutum ve davranışlarını doğrudan ya da dolaylı olarak etki altında bıraktığını ve bireyin kişilik gelişimini önemli ölçüde etkilediğini ifade etmiştir. Demokratik yaşam kültürü ve demokratik tutumlar ancak eğitim sistemi içinde ve eğitimin ilk yıllarından itibaren kazandırılabilir (Court, 2004; Garrison, 2003; Tarrant, 1989).

İlgili alanyazın incelendiğinde vatandaşlık (cumhuriyetçi, liberal, küresel) ve vatandaşlık algısı üzerine bazı çalışmaların yapıldığı görülmüştür (Üstel, 1999; Davies, 2006b; Gündüz ve Gündüz, 2007; Pamuk ve Alabaş, 2008; Bakioğlu ve Kurt, 2009; Doğanay, 2009; Dinç, 2009; İbrahimoglu, 2009; Doğanay ve Sarı, 2009; Kan, 2009; Yılmaz, Tunç-Şahin ve Bengiç, 2009; Yılmaz, 2009; Durgun, 2010; Yazıcı ve Yazıcı, 2010; Üstel, 2011 Sağlam, 2011; Kaya ve Kaya, 2012; Sağlam, 2012; Kaya, 2013; Göl, 2013; Gürdoğan-Bayır, Egüz, 2016). Politik katılım ve politik ilgiyle ilgili yapılan çalışmaların sayısı ise daha sınırlı kalmıştır (Morse, 1993; Glanville, 1999; Erdoğan, 2003; Bayburtluoğlu, 2004; Toğan, 2006; Akay, 2006; Doğanay, Çuhadar ve Sarı, 2007; Çakmak, 2011; Kaya, 2013). Söz konusu çalışmalar daha çok ilköğretim ve ortaöğretim öğrencileri ile öğretmen adayları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ancak doğrudan ortaokullarda görev yapan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin vatandaşlık algısı, politik katılımları ve politik ilgilerini inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bakımdan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleriyle yapılan bu çalışmanın alana önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Yöntem

İlişkisel tarama modeline dayanan bu çalışmada sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık algısı (liberal vatandaşlık, cumhuriyetçi vatandaşlık ve küresel vatandaşlık), politik ilgi ve katılımları ile demokratik değerleri (eğitim hakkı, dayanışma ve özgürlük) arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın bağımlı değişkenlerini vatandaşlık algısı (liberal vatandaşlık, cumhuriyetçi vatandaşlık ve küresel vatandaşlık), politik ilgi ve katılımları ile demokratik değerleri (eğitim hakkı, dayanışma ve özgürlük) boyutları oluşturmaktadır. Bağımsız değişkenler ise cinsiyet, alan, eğitimi durumu ve mesleki kıdemdir. Nedensel modelleme olarak da ifade edilen ilişkisel tarama, gözlenen (ölçülen) değişkenler arasındaki ilişki ağlarını incelemeye yönelik bir analizdir (Bayram, 2010).

2.1. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Türkiye’de görev yapan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışmada seçkisiz olmayan örnekleme türlerinden amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, çalışmalarda zengin durumların seçilip derinlemesine çalışma yapılmasına olanak sağlar (Büyüköztürk vd., 2009). Çalışmaya katılan öğretmenlere ait betimsel bilgiler Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1
Örnekleme Ait Betimsel Bilgiler

		Sınıf Öğretmeni	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	Toplam	%
Cinsiyet	Kadın	114	94	208	54
	Erkek	68	109	177	46
	Toplam	182	203	385	100
Mesleki kıdem	1-5 yıl	69	120	189	49,1
	6-10 yıl	53	43	96	24,9
	11-15 yıl	29	17	46	11,9
	16 yıl ve üstü	32	22	54	14,0
	Toplam	183	202	385	100
Mezuniyet	Lisans	147	170	317	82,3
	Lisansüstü	36	32	68	17,7
	Toplam	183	202	385	100

Öğretmenlerin % 47,3’ü (n=182) sınıf öğretmeni ve %52,7’si (n=203) ise sosyal bilgiler öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Katılımcıların %54’ü (n=208) kadın, %46’sı (n=177) erkektir. Ayrıca mesleki kıdemlerine bakıldığında 1-5 yıl arası deneyime sahip öğretmenler % 49.1’i (n=189), 6-10 yıl arası % 24,9’u (n=96), 11-15 yıl arası % 11,9’u (n=46), 16 yıl ve üstü deneyime sahip öğretmenler %14’ü (n=54) oluşturmaktadır. En son mezun olunan öğrenim kademesine bakıldığında öğretmenlerin %82,3’ü (n=317) lisans, % 17,7’si (n=68) lisansüstü mezundur.

2.2. Veri Toplama Araçları

Çalışmada üç ayrı veri toplama aracı kullanılmıştır.

2.2.1. Vatandaşlık Algısı Ölçeği

Kaya (2013) tarafından geliştirilmiş üç boyut (liberal vatandaşlık, cumhuriyetçi vatandaşlık ve küresel vatandaşlık) ve 20 maddeden oluşan Vatandaşlık Algısı Ölçeğinin Cronbach Alpha katsayısının alt faktörler için 0.62 ile 0.75 arasında değiştiği görülür. Liberal vatandaşlık boyutunda 7 (3,4,8,10,18,19), cumhuriyetçi vatandaşlık boyutunda 7 (1,2,7,12,15,16,17) ve küresel vatandaşlık boyutunda 6 (5,6,9,11,14,20) madde bulunmaktadır. Ölçeğin bütünü için ise Cronbach Alpha katsayısının 0.71 olduğu görülür. Bu çalışmada tüm ölçeğin Cronbach-alpha iç tutarlık katsayısı “.70”olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ölçeğin madde-toplam korelasyon değerlerinin “.287” ile “.511” arasında değiştiği belirlenmiştir.

2.2.2. Politik Katılım Ölçeği

Kaya (2013) tarafından geliştirilmiş iki boyuttan (ileri düzey ve temel düzey politik katılım) ve 11 maddeden oluşan Politik Katılım Ölçeğinin Cronbach Alpha Katsayıları 0.84 ile 0.90 arasında değişmektedir. İleri düzey politik katılım boyutunda 9 (26,27,29,30,31,32,33,34,35) ve temel düzey politik katılım 2 (23, 25) madde bulunmaktadır. Bu çalışmada tüm ölçeğin Cronbach-alpha iç tutarlık katsayısı “.90”olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ölçeğin madde-toplam korelasyon değerlerinin “.285” ile “.858” arasında değiştiği belirlenmiştir.

2.2.3. Politik İlgililik Ölçeği

Kaya (2013) tarafından geliştirilmiş tek boyut ve 6 maddeden (21,22,24,36,28,37) oluşan Politik İlgî Ölçeğinin Cronbach Alfa katsayısının 0.75 olduğu görülmektedir. Bu araştırmada tüm ölçeğin Cronbach-alpha iç tutarlık katsayısı “.65” olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada ölçeğin madde-toplam korelasyon değerlerinin “.271” ile “.525” arasında değiştiği belirlenmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması

Ölçekte sorulara verilen cevap seçenekleri - olumlu ifade edilmiş maddeler "tamamen katılıyorum" kategorisinden başlayarak 0,1,2,3,4 şeklinde; olumsuz ifade edilmiş maddeler ise aynı kategoriden başlayarak 4,3,2,1,0 olarak puanlanmıştır. Ölçekteki cevap seçenekleri 4 "Kesinlikle Katılıyorum", 3 "Katılıyorum", 2 "Kararsızım", 1 "Katılmıyorum" ve 0 "Kesinlikle Katılmıyorum" şeklinde 5'li Likert ölçekle gösterilmiştir. Çalışmada kullanılan ölçme araçlarının kullanılabilmesi için gerekli izinler alınmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Veri analizi temel olarak iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada normallik testleriyle verilerin normalliği sınanmış, ikinci aşamada ise çalışmanın alt problemleri analiz edilmiştir. Kolmogorov-Smirnov (sig. ,09) ve Shapiro-Wilk (sig. ,05) testleriyle verilerin normalliği belirlenmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkilerin hesaplanmasında Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı (r) kullanılmıştır. Bununla birlikte, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri yordama düzeylerini belirlemek amacıyla Basit Doğrusal Regresyon Analizi yapılmıştır. Regresyon analizlerinin yorumlanmasında, standartlaştırılmış Beta (β) katsayıları ve bunların anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları dikkate alınmıştır. Verilerin analizinde .05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır.

3. Bulgular

Bu çalışmada sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık algısı (liberal vatandaşlık, cumhuriyetçi vatandaşlık ve küresel vatandaşlık) politik ilgi ve katılımları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmaya katılan sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık algısı, politik ilgi ve katılımlarına ilişkin veriler Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2

Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatandaşlık Algısı, Politik İlgî ve Katılımlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Ölçek	Alt Boyutlar	x	S
Vatandaşlık Algısı Ölçeği	Liberal Vatandaşlık	3,76	,31
	Cumhuriyetçi Vatandaşlık	2,85	,69
	Küresel Vatandaşlık	2,99	,52
	Toplam	3,21	,34
Politik Katılım Ölçeği	İleri Düzey Politik Katılım	1,05	,97
	Temel Düzey Politik Katılım	3,76	,73
	Toplam	2,41	,63
Politik İlgî Ölçeği	Politik İlgî	2,4	,59

Örneklemden sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin, vatandaşlık algısı, politik ilgi ve katılımlarına ilişkin dağılımlar incelendiğinde, vatandaşlık algısı boyutları açısından en yüksek ortalama liberal vatandaşlık boyutunda ($\bar{x} = 3,76$) olurken, en düşük ortalamanın cumhuriyetçi vatandaşlık boyutunda ($\bar{x} = 2,85$) olduğu görülmektedir. Politik katılım boyutları açısından en yüksek ortalama temel düzeyde politik boyutta ($\bar{x} = ,76$) olurken, en düşük ortalamanın ileri düzey politik katılım boyutunda ise ($\bar{x} = 1,05$) olduğu görülmektedir. Politik ilgi açısından ortalamanın 2,4 olduğu görülmektedir. Ayrıca sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık algısı, politik ilgi ve katılımlarına ilişkin görüşlerinin cinsiyete göre farklılaşma durumu bağımsız gruplar için yapılan t-testi analizi ile Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3

Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatandaşlık Katılım, Politik Katılım ve Politik İlgi Düzeylerinin Cinsiyete Göre Bağımsız Gruplar T-Testi Analiz Değerleri

Ölçekler	Grup	N	x	S	sd	t	p
Vatandaşlık Algısı	Kadın	208	3,2082	,33755	383	-,480	,632
	Erkek	177	3,2252	,35889			
Politik Katılım	Kadın	208	2,3839	,56501	383	-,986	,325
	Erkek	177	2,4478	,70555			
Politik İlgi	Kadın	208	2,3470	,57754	383	-1,965	,050
	Erkek	177	2,4652	,60057			

p<0.05

Tablo 3'e göre cinsiyet değişkeninde vatandaşlık algısı, politik katılım ve politik ilgi arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyete göre vatandaşlık algısı, politik katılım ve politik ilgi düzeylerine ilişkin dağılımlar incelendiğinde, erkekler vatandaşlık ölçeğinde (\bar{x} =3,2252), politik katılım ölçeğinde (\bar{x} = 2,4478) ve politik ilgi ölçeğinde (\bar{x} = 4,64) en yüksek ortalamaya sahip oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışmaya katılanların sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık katılım, politik katılım ve politik ilgi düzeylerinin alana göre farklılaşma durumu t-test analizi yapılarak Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatandaşlık Katılım, Politik Katılım ve Politik İlgi Düzeylerinin Alana Göre Bağımsız Gruplar İçin T-Testi Analiz Değerleri

Ölçekler	Grup	N	x	S	sd	t	p
Vatandaşlık Algısı	Sınıf	182	3,1569	,36288	383	-3,203	,001
	Sosyal	203	3,2690	,32428			
Politik Katılım	Sınıf	182	2,3849	,60766	383	-,832	,404
	Sosyal	203	2,4388	,65617			
Politik İlgi	Sınıf	182	2,3022	,61139	383	-3,155	,002
	Sosyal	203	2,4901	,55764			

p<0.05

Tablo 4'e göre alan değişkenine göre politik katılım açısından anlamlı bir farklılık görülmezken, vatandaşlık algısı [t (383)= -3,203, p< .05] ve politik ilgi [t (383)= -3,155, p< .05] açısından anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerin alana göre vatandaşlık katılım, politik katılım ve politik ilgi düzeylerine ilişkin dağılımlar incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık algısı ölçeğinde (\bar{x} = 3,26), politik katılım ölçeğinde (\bar{x} = 2,43) ve politik ilgi ölçeğinde (\bar{x} = 2,49) en yüksek ortalamaya sahip oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışmaya katılanların sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık katılım, politik katılım ve politik ilgi düzeylerinin mesleki kıdeme göre farklılaşma durumu ANOVA analizi yapılarak Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5

Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatandaşlık Katılım, Politik Katılım ve Politik İlgi Düzeylerinin Deneyime Göre ANOVA Değerleri

Varyansın Kaynağı		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Vatandaşlık Algısı	Gruplar arası	,890	3	,297	2,489	,60
	Gruplar içi	45,394	381	,119		
	Toplam	46,284	384			
Politik Katılım	Gruplar arası	8,025	3	2,675	6,978	,00
	Gruplar içi	146,061	381	,383		
	Toplam	154,086	384			

Politik İlgi	Gruplar arası	4,489	3	1,496	4,406	
	Gruplar içi	129,372	381	,340		,005
	Toplam	133,860	384			

Tablo 5'e göre deneyim değişkenine göre sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerin politik katılım ve politik ilgileri bakımından anlamlı bir fark bulunmaktadır. Özellikle 16 yıl ve üzeri deneyime sahip öğretmenler 1-5 yıl ve 6-10 yıl arası öğretmenlere göre daha fazla ilgili gözükmektedir. Çalışmaya katılanların sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık katılım, politik katılım ve politik ilgi düzeylerinin mezun oldukları okul düzeyine göre farklılaşma durumu t-test analizi yapılarak Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatandaşlık Katılım, Politik Katılım ve Politik İlgi Düzeylerinin Mezuniyete Göre Bağımsız Gruplar İçin T-Testi Analiz Değerleri

Ölçekler	Grup	N	\bar{x}	S	sd	t	p
Vatandaşlık Algısı	Lisans	318	3,204	383		-1,483	,139
	Lisansüstü	67	3,273				
Politik Katılım	Lisans	318	2,401	383		-,772	,440
	Lisansüstü	67	2,467				
Politik İlgi	Lisans	318	2,382	383		-1,393	,164
	Lisansüstü	67	2,492				

p<0.05

Tablo 6'ya göre mezuniyet değişkeninde vatandaşlık algısı, politik katılım ve politik ilgi arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin mezuniyete göre vatandaşlık algısı, politik katılım ve politik ilgi düzeylerine ilişkin dağılımlar incelendiğinde, lisansüstü eğitim düzeyinde olan öğretmenlerin vatandaşlık ölçeğinde (\bar{x} =3,27), politik katılım ölçeğinde (\bar{x} = 2,46) ve politik ilgi ölçeğinde (\bar{x} = 2,49) en yüksek ortalamaya sahip oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışmaya öğretmenlerin öğretmen liderliği davranışları sınıf yönetimi eğilimlerinin bir yordayıcısı olup olmadığı Regresyon analizi yapılarak sonuçları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7

Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatandaşlık Algısı, Politik Katılım ve Politik İlgisine İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Model 1	Yordanan	Değişken:	Politik Katılım						
			B	SH	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	1.085	,272				3,995	,000		
Vatandaşlık Algısı	,060	,088	,033	,688	,492	,172	,035		
Politik İlgi	,472	,052	,440	9,148	,000	,451	,424		
R= 0,452	R ² =0,204								
F (2,385)= 48,981	p=.000								

Tablo 7 incelendiğinde sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık algısı, politik katılım ve politik ilgisini yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçları incelendiğinde; vatandaşlık algısı ve politik ilginin politik katılımın anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. [R= 0.452, R²= 0,204, F (2,385)= 48,891, p<0.01]. Politik katılıma ilişkin toplam varyansın % 20'lik kısmı ile açıklandığı ifade edilebilir. Çalışmaya sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık algısı, politik katılım ve politik ilgisi arasındaki ilişki korelasyon analizi yapılarak, sonuçlar Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8

Korelasyon Matrisi

	2	3	4	5	6
1.VA_LİBERAL	-,109*	,042	-,168**	,004	-,033
2.VA_CUMHURİYETÇİ	1	,371**	,150**	,049	,223**
3.VA_KÜRESEL		1	,232**	,118*	,377**
4.PK_İLERİ DÜZEY			1	,079	,539**
5.PK_TEMEL DÜZEY				1	,063
6.POLİTİK İLGİ					1

*p<.05, **p<.01

Çalışma kapsamında incelenen vatandaşlık algısı, politik katılım ve politik ilgisinin alt boyutları değişkenlerinin birbirleri ile olan ilişkilerini gösteren korelasyon matrisi Tablo 7'de verilmektedir. Bu matriste yer alan anlamlı ilişkilere bakıldığında, vatandaşlık algısı içerisinde cumhuriyetçi ve küresel vatandaşlık genel ortalaması; politik katılım ileri düzey ile politik ilgi boyutlarıyla pozitif yönlü yüksek bir ilişki içerisinde olduğu görülmektedir.

4. Tartışma ve Sonuç

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin vatandaşlık algısı, politik ilgi ve katılımları arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada, öğrencilerin iyi, haklarını bilen, kullanan ve sorumluluklarının bilincinde vatandaşlar olarak yetişmelerinde, bu konularda donanımlı ve duyarlı sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin varlığı oldukça önemlidir. Bu çalışmanın bulgularına göre; cinsiyet ve mezuniyet değişkeninde vatandaşlık algısı, politik katılım ve politik ilgi arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Alan değişkenine göre politik katılım açısından anlamlı bir farklılık görülmezken, vatandaşlık algısı [t (383)= -3,203, p< .05] ve politik ilgi [t (383)= -3,155, p< .05] açısından anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Deneyim değişkenine göre sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik katılım ve politik ilgileri bakımından anlamlı bir fark bulunmaktadır. Özellikle 16 yıl ve üzeri deneyime sahip öğretmenler 1-5 yıl ve 6-10 yıl arası öğretmenlere göre politik katılım ve politik ilgileri bakımından daha ilgili gözükmektedir. Analiz sonuçları incelendiğinde vatandaşlık algısı ve politik ilgi politik katılımın anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir.

Politik bilinç, siyasi katılımın önemli bir şartı olmakla beraber sadece oylamayla sınırlandırılmamalıdır (Işık, 2013: 95; Kuş ve Tarhan, 2016). Aynı zamanda, siyasi ve politik bilince ve buna dayalı bilgiyle donanmış bireylerin aktif katılım süreçlerine daha fazla adapte olabildikleri görülmektedir (Delli Carpini ve Keeter, 1996; Milner, 2002). Bireylerin siyasete katılımında öncelikleri ve ilköğretimden yükseköğretime kadar etkili olan siyasi algının sağlanabilmesi, pratik olarak politika uygulamalarının Sosyal Bilgiler derslerinde ve gelecekte ilgili derslerde kullanılmasına bağlıdır. Bütün bunların yanı sıra, Müfredat dışındaki faaliyetlerin öğrencilerin bütün bunlara yönelik ilgisini ve katılımını arttırdığı görülmektedir (Gardner vd, 2008; Glanville, 1999). Bu çalışmada da Sınıf ve Sosyal bilgiler öğretmenlerinin deneyimlerinin politik katılım ve politik ilgileri önemli olduğu görülürken, mezuniyet değişkeninin vatandaşlık algısı, politik katılım ve politik ilgilerin belirleyici olmadığı görülmektedir. Türkiye'de sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerini görev temelli ve pasif yurttaşlık eğitimi uygulamaları ile yürüttükleri bilinmektedir. Öğretmenler arasındaki böyle bir anlayışın, toplumdaki cumhuriyetçi, milliyetçi ve görev temelli vatandaşlığı vurgulayan baskın ideolojiden ve öğretmenlerin eğitim geçmişinden kaynaklandığı ifade edilmektedir (Ersoy, 2014).

Çağdaş demokrasilerin de gelişmişliği, politik katılımın yaygınlığı ve etkinliğiyle ölçülür olmuştur (Kışlalı, 1998). Demokrasilerde politik hayata katılımı siyasi tercih hürriyeti temel bir prensiptir (Dâver, 1993). Nitekim toplumlar gelişmek için etkili, aktif, bilgili ve hem kendileri hem de toplumları için sorumluluk almaya, politik süreçlere katılmaya hazır vatandaşlara ihtiyaç duymaktadır (Hablemitoğlu ve Özmete, 2012). Politik katılım, toplum üyesi kişilerin (vatandaşların) siyasi sistem karşısında durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirleyen bir kavramdır (Kapani, 1992; Soule, 2001). Ayrıca politik katılımın toplumda gerilimi azaltıcı ve bireylerin vatandaşlık duygularını güçlendirici bir etkisi de vardır (Kışlalı, 1998). Amerikalı siyaset bilimci Dahl (1984), politik katılımın boyutlarını ilgi, önemseme, bilgi ve eylem olarak sıralamıştır. İlgi, politik olayları izlemeyi, önemsemeyi, politik olaylara önem vermeyi; bilgi, olaylar ve sorunlar hakkında bilgi sahibi olmayı; eylem ise politik olaylara aktif olarak

katılmayı ifade etmektedir (Ozankaya, 1966; Lipset, 1986; Kapani, 1992; Varol, 2000). Öğretmenler politik ilgi ve katılımı, öğrencilere demokrasinin temel şekillerini öğretmek, öğrencilerin görüşlerine değer vererek ve onların kararlara aktif olarak katılmalarını teşvik ederek, farklı görüşleri tartışarak ve programda vatandaşlık bilgi ve uygulamalarına yer vererek sağlayabilirler (Doğanay, Çuhadar ve Sarı, 2007).

Öğretmenlerin okullarda etkin bir demokrasi eğitimi sağlamaya yönelik girişimlerinin öğrencilerin mevcut olayları sınıf ortamında tartışmalarına bağlı olduğu düşünülmektedir. Ayrıca tartışılan konuların öğretmenlerin bu anlamdaki girişimleri ve bilinç düzeyleri ile doğru orantılı olarak sınıfta getirilmesi, eşitlik, özgürlük, insan hakları ve kişisel kontrol gibi öğrencilerin doğal demokratik değerlerinin geliştirilmesine de katkıda bulunduğu görülmektedir (Levitt ve Longstreet, 1983). Öğretmenlerin edindikleri genel kültür düzeyleri, nitelikleri ve tutumları da ayrıca öğrenciler üzerinde belirleyici etkiye sahiptir (Ersoy, 2007; Göl, 2013; Güven, 2008; Gemalmaz, 1987; Kılınç, 2013; Koçoğlu, 2013; Saban, 2000; Yıldırım, 1994).

Harwood (1992) göre öğrencilerin öğretmenler aracılığıyla sosyal bilgiler derslerinde siyasi konuları tartışabilmelerinin öğrencilerin politik anlamda bilinçli ve kendilerini ifade edebilen bireyler olarak yetişmelerine katkı sağladığını ortaya koymaktadır. Öğrencilerin politik anlamda bilinçli olmaları yalnızca vatandaşlık müfredatlarındaki konulara hâkim olmaları ile yeterli olmamakta, ayrıca okuldaki ve sınıftaki politik konseptler, konular, yapılar ve sistemlere yönelik de bilgi sahibi olmaları ve bu bilgileri sınıftaki tartışmalar aracılığıyla ortaya koymaları oldukça hayattır (Glickman, 1998).

Kaynaklar

- Akay, E. (2006). *Siyasal toplumsallaşma, siyasi kültür ve siyasi katılım arasındaki ilişkinin kavramsal analizi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Ataunal, A. (2013). *Çağdaş eğitim anlayışı*. Milli Eğitim Vakfı Yayınları: Ankara.
- Bakioğlu, A. & Kurt, T. (2009). Öğretmenlerin demokrasi vatandaşlık ve vatanseverlik algılarının nitel olarak incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 29, 19-39.
- Bayburtluoğlu, Ü. (2004). *Siyasal katılımın sosyolojik özellikleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Bayram, N. (2010). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş: AMOS uygulamaları*. Ezgi Kitabevi: Bursa.
- Bilgen, N. (1994). *Çağdaş ve demokratik eğitim*. Milli Eğitim Basımevi: İstanbul.
- Bilgin, N. (1998). *Cumhuriyet fikri ve yurttaş kimliği*. A. Ünsal (Ed.), 75. Yılda Tebaa'dan Yurttaş'a Doğru (s. 151-158). Tarih Vakfı Yayınları: İstanbul.
- Boineau, J. (1998). Fransa'da devrim döneminde yurttaşlar ve yurttaşlık. *Dersimiz: Yurttaşlık*. Yesim Küey (Çev.). Kesit Yayıncılık: İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K. E., Akgün, O. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem A Yayıncılık: Ankara.
- Court, D. (2004). Education in a troubled, democracy: Voices from Israel. *Curriculum Inquiry*, 34(1), 47-68.
- Çakmak, D. (2011). *Öğretmen adaylarının siyasi katılımı ve siyasi katılıma ilişkin tutumları (Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Çiftçi, A. (2008). *Vatandaşlık bilgisi demokrasi ve insan hakları*. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık: Ankara.
- Dagger, R. (2002). *Republican citizenship*. E.F. Isin, B.S. Turner (Eds.), *Handbook of Citizenship Studies* (145-158). SAGE Publications: London.
- Dağ, N., Sözer, M. A. & Sel, B., (2015). Political education in school. *Educational Research and Reviews*, 10 (14), 1881-1887.
- Dahl, R. A. (1984). *Modern political analysis*. Prentice Hall: New Jersey.
- Dâver, B. (1993). *Siyaset bilimine giriş*. Siyasal Kitabevi: Ankara.
- Davies, P. (2006a). Educating citizens for changing economies. *Journal of Curriculum Studies*, 38 (1), 15-30.
- Davies, L. (2006b). Global citizenship: Abstraction or framework for action?. *Educational Review*, 58(1), 5-25.
- Delli C. M. & Keeter, S. (1996). *What americans know about politics and why it matters*. CT: Yale University Press.
- Dinç, E. (2009). *Öğretmen adaylarının avrupa ve avrupa vatandaşlığı hakkındaki görüşleri*. A. Şişman vd. (Ed.), I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu Bildirileri (201-207). Uşak: Uşak Üniversitesi.
- Doğanay, A., Çuhadar, A. & Sarı, M. (2007). Öğretmen adaylarının siyasi katılımılık düzeylerine çeşitli etmenlerin etkisinin demokratik vatandaşlık eğitimi bağlamında incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 50, 213-246.

- Doğanay, A. (2009). *Öğretmen adaylarının vatandaşlık algısı ve eylemlerinin siyasal toplumsallaşma bağlamında değerlendirilmesi*. A. Şişman vd. (Ed.), I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu Bildirileri (28-44). Uşak: Uşak Üniversitesi.
- Doğanay, A. & Sarı, M. (2009). *Lise öğrencilerinin vatandaşlık algılarına etki eden faktörlerin analizi*. A. Şişman vd. (Ed.), I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu Bildirileri (45-62). Uşak: Uşak Üniversitesi.
- Durgun, Ş. (2010). Cumhuriyetçi ve liberal anlayış çerçevesinde türkiye'de vatandaşlık sorunsalı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 65-92.
- Erdoğan, E. (2003). *Türk gençliği ve siyasal katılım: 1999-2003*. Toplumsal Katılım ve Gelişim Vakfı: İstanbul.
- Ersoy, A. F. (2014). Active and democratic citizenship education and its challenges in social studies classroom. *Eurasian Journal of Educational Research*, 55, 1-20. 15.12.2016 tarihinde <http://dx.doi.org/10.14689/ejer.2014.55.1> adresinden alınmıştır.
- Ersoy, F. (2007). *Sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin etkili vatandaşlık eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Egüz, Ş. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık eğitimine yönelik algıları. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 7(24), 30-49.
- Fukuyama, F. (2012). *Devlet inşası-yirmi birinci yüzyılda yönetim ve dünya düzeni*. Profil Yayıncılık: İstanbul
- Gardner, M., Roth, J. & Brooks-Gunn, J. (2008). Adolescents' participation in organized activities and developmental success 2 and 8 years after high school: Do sponsorship, duration, and intensity matter?. *Developmental Psychology*, 44(3), 814-830.
- Garrison, W. A. (2003). Democracy, experience, and education: Promoting a continued capacity for growth. *Phi Delta Kapan*, 84(7), 525-529.
- Gemalmaz, M. S. (1987). İnsan hakları eğitiminin temel ilkeleri üstüne. *ABECE*, 19, 40-41.
- Gibney, M. J. (2013). Should citizenship be conditional? the ethics of denationalization. *Journal of Politics*, 75(3), 646-658. 10.12.2016 tarihinde <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/S0022381613000352> adresinden alınmıştır.
- Glanville, J. L. (1999). Political socialization or selection? Adolescents extra curricular participation and political activity in early adulthood. *Social Science Quarterly*, 80(2), 279-293.
- Glickman, CD. (1998). Revolution, education, and the practice of democracy. *The Educational Forum*, 63(1), 6-22.
- Göl, E. (2013). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık tutum düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- Gözütok, F. D. (1995). *Öğretmenlerin demokratik tutumları*. Türk Demokrasi Vakfı Yayınları: Ankara.
- Gündüz, M. & Gündüz, F. (2007). *Yurttaşlık bilinci*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gürdoğan-Bayır, Ö., Göz, L. & Bozkurt, M. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarına göre sosyal bilgiler dersinde küresel vatandaşlık. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 145-162.
- Güven, A. (2008). Demokratik vatandaşlık ve tarih eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 337-350.
- Güzel-Polat, E. (2011). Osmanlıdan günümüze vatandaşlık anlayışı. *Ankara Barosu Dergisi*, 3, 127-157.
- Hablemitoğlu, Ş. ve Özmete, E. (2012). Etkili vatandaşlık eğitimi için bir öneri. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 39-54.
- Halstead, M. & Pike, M. (2006). *Citizenship and moral education: Values in action*. Routledge: London and New York.
- Harwood A. M. (1992). *The effects of close-up participation on high school students' political attitudes*. Paper presented at the annual meeting of the Social Science Education Consortium, Minnesota.
- Hobbs, H. H. & Chernotsky, H. I. (2007). Preparing students for global citizenship. 17.12.2016 tarihinde <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.618.8200&rep=rep1&type=pdf> adresinden alınmıştır.
- Hvinden, B. & Halvorsen, R. (2001) *Emerging notions of active citizenship in europe*. 5th Conference of the European Sociological Association Visions and Challenges to European Sociology, August 28-September 1, Helsinki-Finland.
- Işık, F. (2013). *Eğitimin politika ile ilişkisi nasıl olmalıdır? Ulusal eğitim politikası nedir? (94-99)*. *Eğitim Siyaseti Nedir? Eğitim Siyaset ilişkisi Nasıl Olmalıdır?* Uluslararası Eğitim Forumu III, TEDMEM.
- İbrahimoğlu, Z. (2009). *Sınıf öğretmeni adaylarının etkin vatandaş tanımları ve etkin vatandaş yetiştirmede sosyal bilgiler dersine yükledikleri rol*. A. Şişman vd. (Ed.), I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu Bildirileri (436-442). Uşak: Uşak Üniversitesi.
- Jochum, V., Pratten, B. & Wilding, K. (2005). Civil renewal and active citizenship: A guide to the debate. 10.12.2016 tarihinde https://www.ncvo.org.uk/images/documents/policy_and_research/participation/civil_renewal_active_citizenship.pdf adresinden alınmıştır.
- Jones, E. & Gaventa, J. (2002). Concepts of citizenship: A review (IDS Development Bibliography 19). England: Institute of Development Studies. 01.12.2016 tarihinde <http://www.ids.ac.uk/files/dmfile/Db19.pdf> adresinden alınmıştır.
- Kan, Ç. (2009). Sosyal bilgiler eğitiminde küresel vatandaşlık. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 25-30.

- Kapani, M. (1992). *Politika bilimine giriş*. Bilgi Yayınevi: Ankara.
- Katzarska-Miller, I., Reysen, S., Kamble, S., V. & Vithoji, N. (2012). Cross-national differences in global citizenship: Comparison of Bulgaria, India and the United States. *Journal of Globalization Studies*, 3(2), 166-183.
- Kaya, B. ve Kaya, A. (2012). Teknoloji çağında öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık algıları. *Sakarya University Journal of Education*, 2(3), 81-95.
- Kaya, B. (2013). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık algıları ile politik ilgi ve katılımları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kılınç, E. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen eğitiminde güncel tartışmalar. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(4), 75-93.
- Kışlalı, A. T. (1998). *Siyasal sistemler*. İmge Kitabevi Yayınları: Ankara.
- Koçoğlu, E. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının okul yöneticilerinde olması gereken demokratik tutum ve davranışlara ilişkin algıları. *Turkish Studies*, 8(6), 413-430.
- Kurt, A. (2006). *Küreselleşen dünyada vatandaşlık kavramı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Kuş, Z. ve Tarhan, Ö. (2016). Political education in social studies classrooms: A perspective from Turkey. *Journal of Theory and Practice in Education*, 12(3), 464-483.
- Levitt, G. A. & Longstreet, W. S. (1983). Controversy and the teaching of authentic civic values. *The Social Studies*, 84, 142-148.
- Lipset, S. M. (1986). *Siyasal insan*. Mete Tunçay (Çev.). Teori Yayınları: Ankara.
- Milner, H. (2002). *Civic literacy: How informed citizens make democracy work*. Tufts University Press: NH.
- Morse, E. T. (1993). Conceptualizing of good citizenship and political participation. *Political Behavior*, 15(4), 355-380.
- Nelson, J. & Kerr, D. (2006). Active citizenship in INCA countries: Definitions, policies, practices and outcomes. England: National Foundation for Educational Research. 10.12.2016 tarihinde <https://www.nfer.ac.uk/publications/QAC02/QAC02.pdf> adresinden alınmıştır.
- Ozankaya, Ö. (1966). *Üniversite öğrencilerinin siyasal yönelimleri*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: Ankara.
- Pamuk, A. ve Alabaş, R. (2008). *Tarih eğitimi ve vatandaşlık algısı: Trabzon örneği*. M. Safran, D. Dilek (Ed.), 21. Yüzyılda Kimlik, Vatandaşlık ve Tarih Eğitimi Kitabı (23-37). Yeni İnsan Yayınevi: İstanbul.
- Saban, A. (2000). *Öğrenme öğretme süreci*. Nobel Yayınları: Ankara.
- Sağlam, H. İ. (2011). Öğretmen adaylarının etkili vatandaşlık yeterlik düzeyleri. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 39-50.
- Sağlam, H. İ. (2012). İlköğretim öğretmenlerinin etkili vatandaşlık yeterlik algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 71-85.
- Sarıbay, A. Y. & Ögün, S. S. (1999). *Politikbilim*. Alfa Basım: İstanbul.
- Schuck, P. H. (2002). *Liberal citizenship*. E.F. Isin, B.S. Turner (Eds.), Handbook of Citizenship Studies (131-144). SAGE Publications: London.
- Soule, S. (2001). Will they engage? Political knowledge, participation and attitudes of generations X and Y. 15.12.2016 tarihinde <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED457122.pdf> adresinden alınmıştır.
- Starkey, H. & Osler, A. (2003). *Language teaching for cosmopolitan citizenship*. K. Brown, M. Brown (Eds.), Reflections on Citizenship in a Multilingual World (25-35). London: Centre for Information on Language Teaching.
- Tansi, D. (2010). Küresel ulusal zeminde yurttaşlık-yurttaşlıktan uygarlığa. Güner Yayınları: İstanbul.
- Tarrant, J. M. (1989). *Democracy and education*. Averbury: Aldershot.
- Toğan, H. (2006). *Politik katılımın eğitim düzeyi, cinsiyet ve psikolojik değişkenler bağlamında incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tok, N. (2014). Liberal demokratik toplumda vatandaşlık ve eğitim. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 60(3), 235-254.
- Turner, B. & Hamilton, P. (1998). *Citizenship: Critical concept*. Routledge: London.
- Üstel, F. (1999). *Yurttaşlık ve demokrasi*. Dost Kitabevi: Ankara.
- Üstel, F. (2011). *Makbul vatandaşın peşinde*. İletişim Yayınları: İstanbul.
- Varol, N. (2000). *Türkiye'nin kent ve köylerinde siyasal davranış farklılıkları ve nedenleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Yazıcı, S. & Yazıcı, F. (2010). Yurtseverlik eğitimi: Tarih ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin algı, tutum ve eğitimsel uygulamalarına yönelik bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(10), 649-660.
- Yıldırım, L. (1994). *İlköğretim I. kademe öğretmenlerinin demokratik tutum ve davranışları ile öğrencilerin demokratik davranışları arasındaki ilişkilerin saptanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yılmaz, K. (2009). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin temel vatandaşlık kavramlarına ilişkin algıları*. A. Şişman vd. (Ed.), I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu Bildirileri (291-297). Uşak: Uşak Üniversitesi.

Yılmaz, A., Tunç-Şahin, C. & Bengiç, C. (2009). *İlköğretim öğrencilerinin devlet, vatandaş, demokrasi ve insan hakları kavramlarına ilişkin algıları*. A. Şişman vd. (Ed.), I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu Bildirileri (77-84). Uşak: Uşak Üniversitesi.